

L'HUMOR ÉS UNA COSA SERIA PER A LES RELIGIONS

Declaració del Grup de Diàleg Interreligiós Inicial d'AUDIR

Abril de 2024

*El Grup de Diàleg Interreligiós Inicial d'AUDIR existeix de manera ininterrompuda des de 1997. A partir d'aquest grup es va constituir com a entitat jurídica l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós l'any 2000. Durant aquests anys el Grup ha estat un motor d'inspiració i compromís en favor del diàleg interreligiós i interconviccional. Fa uns mesos que es va decidir abordar una reflexió i debat sobre els desafiaments que planteja la relació entre l'humor i les tradicions religioses i espirituals. El tema de les darreres reunions ha estat l'humor vist i viscut des de cadascuna de les tradicions i conviccions, amb la possibilitat de lectura i comentari de textos de savis de les diverses tradicions que valoren l'humor i de fragments del llibre JORDI PIGEM – FRANCESC TORRADEFLOT (eds), *El somriure diví*, Icària Editorial, Barcelona, 2008, així com de les aportacions dels membres del grup i dels comentaris sobre situacions en què l'humor ha jugat un paper important. Fruit de les lectures, la reflexió i debat realitzats, us presentem aquesta Declaració pública amb la voluntat que pugui servir de referència.*

Ens adonem que, malgrat tots els esforços per la pau de la comunitat humana, ara estem vivint una situació dramàtica plena de desafiaments que poden amenaçar la supervivència de la nostra espècie. El desànim provocat per la manca d'esperança, la impotència i l'increment irresistible del sofriment pot ser alleugerit per l'humor a fi de fer més portable la vida.

L'humor organitzat (entreteniment) és diferent de la parla desinteressada en clau d'humor. Alegria de la vida dels altres només en clau lúdica és limitat i sovint està condicionat pel mecanisme psicològic segons el qual el rol, o el paper que es juga, protegeix el jo de manera que permet fer coses que altrament no es gosaria pas fer: és l'efecte de les màscares que serveix per ocultar la personalitat, provocant de vegades desajustos.

Constatem l'abundància d'un prejudici clar, especialment entre les persones no religioses, en el sentit que sovint consideren que la persona religiosa no té sentit de l'humor. L'humor és part de la vida, de la cultura i de la societat humana; no és un afegit. És essencial per donar a la vida un sentit positiu, especialment en els moments en què predomina un pessimisme ambiental i també té un valor important com a denúncia social i crítica, especialment si és primer autocrític i sap evitar l'ofensa.

El sentit de l'humor és universal però el grau d'aquest sentit no és idèntic sinó plural. Aquesta diversitat es manifesta a partir, entre altres, d'algunes variables com la cultura, el clima, l'estructura psicològica personal, la tendència conviccional i ideològica, i pot repercutir directament en una disposició a una major obertura o tancament envers la diversitat humana. Si es considera que la religió ha de donar alegria, no pot ser alguna cosa que no permeti el gaudi. Hi ha passatges en els textos sagrats i en els escrits de mestres espirituals, com ara, per exemple, en les *Converses de Taula* de Martí Luter, on es destil·la sentit de l'humor.

A més de la diversitat entre tradicions, hi ha una diversitat intrínseca a cada tradició, segons la qual la variable més dogmàtica comporta més dificultat de riure's de la pròpia tradició, mentre que a les persones i comunitats més obertes els hi és més fàcil la possibilitat de riure's de si mateixos. Dins de cada tradició el sentit de l'humor no és, doncs, unànime.

A l'interior de les principals tradicions religioses i espirituals de la humanitat apareixen expressions o textos de diferents persones i col·lectius que valoren l'humor. Constatem que la cultura del diàleg i l'humor estan relacionats i que poden ajudar a fer una humanitat més tolerant i inclusiva. De vegades i de manera institucional diverses tradicions religioses han marginat l'humor, en alguns casos per afavorir la por i l'obediència. Considerem que l'aportació

de l'humor pot flexibilitzar i humanitzar les religions, fent-les, per exemple, menys rígides. L'humor ajuda a fer visible el rostre humà de les tradicions i a desactivar discursos estereotipats o que puguin servir d'excusa per permetre la incitació a l'odi.

El problema no és tant la capacitat de generar humor, sinó la manera com la tradició reacciona i tolera l'humor que l'escarneix. El riure tergiversa l'ordre establert (com es veu al *Nom de la Rosa*, d'Umberto Eco) perquè l'humor serveix moltes vegades per parlar d'allò que no es pot parlar. L'humor com a possibilitat d'autocrítica i d'acollida de l'alteritat és fonamental, ja que permet ser crític davant de la pròpia tradició i pot facilitar el diàleg entre tradicions.

L'humor relacionat amb la religió ha d'estar acompanyat d'empatia i de respecte: no es pot gaudir a costa del sofriment dels altres. Ferir a un ésser humà no fa gràcia. Per això es veu amb preocupació l'ús indiscriminat de recursos com la ironia i el sarcasme per a burlar-se i faltar al respecte a l'altre. És molt més sa l'humor que fa somriure i riure sense atacar l'alteritat. No hi ha un humor sa si no és capaç d'aglutinar, d'incloure les persones en una mateixa família humana.

L'humor ha de ser positiu, actiu, humil, madur, inclusiu i no ofensiu. Semblaria que és millor deixar de banda l'humor irònic o sarcàstic, i que és millor l'humor innocent o l'humor sobre sí mateix i no sobre els altres. Cal un ús acurat del «criteri d'oportunitat» per saber discernir com cal atendre i respectar la diversitat de moments i sensibilitats. Però no es pot prohibir l'humor perquè és part de la vida; si l'apartem de la religió, desnaturalitzem la pràctica religiosa.

L'humor demana que hi hagi tolerància tant de la banda de l'emissor com de la del receptor. Per això també és important que les tradicions religioses i espirituals siguin conscients que, si hi ha persones o grups intolerants al seu interior, aleshores aquest fet és un indicador que la tradició espiritual hauria de millorar en la seva tasca de contribuir a la capacitat de tolerància dels seus seguidors i seguidores.

El receptor de l'humor té un paper decisiu ja que la comunicació rau fonamentalment en ell. De vegades, tot i ser prudent, si el receptor té "la cua de palla" (és hipersensible), per molt ponderat que hom sigui en l'ús de l'humor, es pot trobar que la reacció sigui desproporcionada perquè la persona se senti, malgrat tot, ofesa. Per això cal que des de les tradicions es treballi també la recepció de l'humor per tal de fer possible aprendre a rebre els comentaris, fins i tot negatius, i interpretar-los des de la crítica positiva apuntant a quin aspecte de la pròpia praxi podria al·ludir. La qualitat humana de les persones religioses hauria de ser capaç de gestionar o administrar la imatge del que es diu sobre la pròpia persona o tradició. Les persones religioses hauríem de saber no reaccionar agressivament contra els altres, cultivant, amb els recursos espirituals propis, les virtuts de la humilitat, la tolerància, el perdó i, fins i tot, l'amor.

Les tradicions religioses i espirituals han de vetllar per fer possible compatibilitzar l'humor empàtic i l'humor crític. L'humor en situacions d'inhumanitat dramàtica no sembla tenir cabuda. Si cal incentivar la positivitats, es pot fer d'una altra forma alternativa, més analítica, empàtica, donant esperança. L'humor terapèutic no és compatible amb un humor ofensiu. Tanmateix, les religions han de denunciar sempre la injustícia i l'humor sa és una eina suau, càlida i efectiva per aconseguir-ho.

LLISTA MEMBRES DEL GRUP DE DIÀLEG INTERRELIGIOS INICIAL D'AUDIR

Hend Bautista, musulmana
Jorge Burdman, jueu
Nathalie Capó, cristiana evangèlica
Oscar Craviotto, cristià menonita

Dvarka Das, hindú
Dolors Dinares, catòlica
Jordi Illa, agnòstic
Elisabeth Attar Lheure, bahá'í

Arjan Nathurmál, hindú
Jaume Triginé, protestant
Coordinació del GDI Inicial: Pilar Claret i Francesc Torradeflot (AUDIR)